

Провісник Галицького відродження

(17 жовтня – 205 років від дня народження Якова Головацького (1814 – 1888), одного із членів «Руської трійці» та «Русалки Дністрової»)

Яків Федорович Головацький (літ. псевд. і крипт.: *Гаврило Русин*; 17 жовтня 1814, с. Чепелі, нині Бродівський район, Львівщина – 13 травня 1888, Вільно) український лінгвіст, етнограф, фольклорист, історик, оет, священник УГКЦ, педагог, громадський діяч.

Співзасновник об'єднання «Руська трійця», співавтор збірника «Русалка Дністровая».

Яків Головацький – один з учасників українського національного відродження на Західній Україні.

Був слухачем філософського факультету Львівського університету (закінчив 1841).

Деякий час вчився у Пештському університеті (Будапешт). 1842 – висвячений на священника. 1842–1848 служив греко-католицьким парохом спочатку в с. Микитинці Івано-Франківської області, а згодом – у с. Хмелева Тернопільської області.

1848 – активний учасник з'їзду українських учених у Львові, на якому виступив із доповіддю "Розправи о язиці южноруськім і його нарічіях". 1848–1867 – професор української мови й літератури у Львівському університеті, а 1863–1864 – ректор університету. 1867–1888 – голова Віленської археографічної комісії та бібліотекар.

Літературну і наукову діяльність почав із середини 1830-х років. Разом з І. Вагилевичем та М. Шашкевичем видав альманах "Русалка Дністровая" (1837). Автор праць з історії, археології, етнографії та філології, перекладів з хорватської і сербської мов. Серед численних праць на літературні й етнографічні теми: "Три вступительные преподавания о русской словесности" (1849), "Очерк литологии" (1860), "О литературно-умственном движении русинов" (1863), "Карпатская Русь" (1875), а особливо збірник "Народные песни Галицкой и Угорской Руси" (т. 1–4, 1878), яка й сьогодні має наукову цінність. Без неї досі годі обійтися українському фольклористові чи етнографові.

Велика наукова спадщина Головацького ще й досі повністю не зібрана й не досліджена.

Ще будучи студентом, утворив у 1833р. національно-патріотичний гурток галицької молоді інтелігенції «Руська Трійця».

На початку 30-х років XIX ст. центром національного життя та національного руху в Галичині стає Львів. Саме тут виникає напівлегальне демократично-просвітницьке та літературне угруповання «Руська трійця». Таку назву воно отримало тому, що його засновниками були троє друзів-студентів Львівського університету і водночас вихованців греко-католицької

духовної семінарії: М. Шашкевич (1811-1843), І. Вагилевич (1811-1866) та Я. Головацький (1814-1888), які активно виступили на захист рідної української мови (термін “руська” для галичан означав українська).

Їх було троє. Один з них – енергійний, наполегливий, сміливий, готовий на самопожертву, на подвиг... Це – Маркіян Шашкевич.

Другий – людина палкої вдачі, з широким польотом фантазії. Прагнув рішучих дій. Це – Іван Вагилевич.

Третій – ініціативний, діловий, працелюбний. Водночас поміркований і обачний... Це – Яків Головацький.

Основною метою діяльності Трійці було: звільнити народну мову від церковнослов'янських та чужомовних впливів та створити літературну мову. Крім того, члени Руської Трійці прагнули розширити сферу використання української мови серед населення, та у державних установах тощо.

Вони займалися ходінням в народ, під час яких записували місцевий фольклор. Крім цього, члени – трійчани, зокрема І. Вагилевич, займалися агітацією серед селянства, закликаючи боротися за свої права. За що Вагилевич був неодноразово заарештований австрійською поліцією.

1834 р. «Руська трійця» робить спробу видати літературну збірку «Зоря», в якій збиралися надрукувати народні пісні, твори членів гурту, матеріали. Проте цензура заборонила її публікацію, а членів Руської Трійці взяла під нагляд поліція.

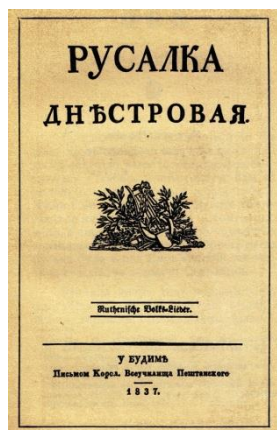
Не полишаючи надій видати літературний альманах народною мовою, Трійця вирішила публікувати інший альманах «Русалка Дністровая», який повинен був також містити народні пісні, вірші, історичні статті на галицькому діалекті української мови. Місцевий цензор і уніатський священник Венедикт Левицький заборонили публікацію літературної збірної у Львові. Тому, у 1837 році Шашкевич із товаришами був змушений видати альманах у Пешті (нині Будапешт). До Львова було привезено 1000 примірників, більша частина яких була конфіскована поліцією. Лише 200 примірників було збережено, які були розповсюджені серед зацікавленої публіки, яка в цілому зустріла її дуже прохолодно.

Після цього почався занепад діяльності Руської Трійці. Маркіян Шашкевич не витримав постійних утисків поліції та уніатської церкви, і помер у 1843 році. Після чого «Руська Трійця» розпалася...

Яків Головацький зробив безцінний внесок у підготовку і видання першого галицького альманаху «Русалка Дністрова» за допомогою своїх друзів – чеський, словацьких та сербських славістів. Свої поетичні твори він друкував у «Русалці Дністровій» та альманаху «Вінок русинам на обжинки» (Відень, 1846-47 рр.).

Численні літературні та етнографічні його праці розкидані по різних збірниках, а богословські й мемуарні твори надруковані переважно в «Науковому збірнику Галицько-Руської матиці».

У свій романтичний період до 1848 р., Яків Головацький приділив багато уваги збиранню й обробленню українських мовознавчих матеріалів, виходячи з засади, що мова найкраще відбиває дух нації.

Зберігають свою наукову цінність і ряд історичних праць з дослідження окремих проблем історії Закарпаття, Галичини і Буковини.

Цінною була також його видавнича і громадська діяльність у Відні.

Діяльність «Руської Трійці» в Галичині мала величезне значення для української культури. Все, що пропонувала Трійця, було новим і незвичним. Історична концепція трійчат, орієнтація на фольклор, використання у творах народної мови, обстоювання народності в мистецтві – все це відкривало перспективу розвитку потужної науково-літературної діяльності на західноукраїнських землях.

Діячі «Руської Трійці» глибоко шановані в Україні. Їхніми іменами названі вулиці, ставлять меморіальні дошки та пам'ятники, їхня спадщина широко вивчається науковцями.

Підготувала Руслана Ониськів
провідний бібліограф